

Økologiprogram

2019 - 2030

Rapport nr. 8/2019

(Revidert 02.09.2024)

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Rapport: Økologiprogram 2019-2030

Avdeling: Avdeling ressurs og areal, Avdeling
landbruksbruksproduksjon og Avdeling handel og
industri

Ansvarlig: Mikael Meland Leksen

Rapport-nr.: 8/2019

Forsidebilde: Birgitta Eva Hollander / Debio

Forord

Landbruksdirektoratet fikk i revidert tildelingsbrev for 2019, 2. juli 2018, i oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet å utarbeide et Økologiprogram. Økologiprogram er ett av to sentrale hovedgrep for oppfølging av Nasjonal strategi for økologisk jordbruk som gjelder for perioden 2018 - 2030.

«Det skal etableres et «Økologiprogram» som overbygning for hovedområdene i strategien. Utgangspunkt for programmet er prioriterte utfordringer i ulike deler av verdikjeden. Økologiprogrammet skal bidra til en målrettet og effektiv bruk av virkemidler over Jordbruksavtalen. Programmet skal gi retning for en langsiktig prioritering av de ulike virkemidlene innen økologisk produksjon og se dem i sammenheng. Årlige utlysninger av tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk jordbruk vil innrettes med utgangspunkt i Økologiprogrammet.»

Det andre hovedgrepet i strategien er opprettelsen av et dialogforum (skiftet navn til Nasjonal ressursgruppe) som skal bidra til å skape et velfungerende marked for økologisk produksjon, bestående av relevante organisasjoner og aktører i verdikjeden. I strategien står det også at «Dialogforumet skal bidra i arbeidet med å utvikle Økologiprogrammet ved at aktuelle problemstillinger og mulige løsninger spilles inn i utviklingen av programmet». Dialogforumet fikk mulighet til å gi innspill til Økologiprogrammet i møte 14.12.2018. Det er flere etater/organisasjoner som har ansvar for virkemidler for økologisk produksjon over jordbruksavtalen. I arbeidet med å utforme Økologiprogram har Landbruksdirektoratet hatt kontakt med de ansvarlige nasjonale forvaltningsinstansene om forslag og formuleringer. Også avtalepartene og Økologisk Norge har bidratt med innspill i møte med Landbruksdirektoratet 14.06.2019.

Programmet skal oppdateres fortløpende som følge av årlige jordbruksoppgjør og/eller som følge av andre endringer som tilsier at programmet bør endres. Medlemmene i Forvaltningsforum for økologisk jordbruk bistår i dette arbeidet. Programmet er sist oppdatert 2. september 2024, som følge av endringer i Prop 121 S (2022-2023) og Prop 105 S (2023-2024).

Oslo, 02.09.2024

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	4
1 Bakgrunn og mål	8
1.1 Økologiprogram for å følge opp Nasjonal strategi for økologisk jordbruk.....	8
1.2 Dialogforum for økologisk jordbruk.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
2 INNSATSOMRÅDE 1: Kunnskap og kompetanse.....	10
2.1 Forskning, utvikling og innovasjon.....	10
2.2 Utdanning.....	12
2.3 Rådgivning og kompetansebygging.....	13
3 INNSATSOMRÅDE 2: Legge til rette for økologisk produksjon	15
3.1 God økonomi i økologisk produksjon.....	15
3.2 Regelverk for økologisk produksjon.....	17
4 INNSATSOMRÅDE 3: Utvikling av effektiv verdikjede	18
4.1 Markedsaktørene sin innsats for å utvikle en effektiv varestrøm.....	18
4.2 Informasjon til omsetningsleddet	20
5 Samordning, overvåking og resultatoppfølging	22
5.1 Behov for økt samordning i forvaltningen	22
5.2 Behov for videreutvikling av statistikk og resultater fra virkemiddelbruk.....	22
6 Framdrift og resultater	24
Vedlegg: Virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk	25

Sammendrag

Økologiprogrammet tar utgangspunkt i prioriterte utfordringer og innsatsområder i Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018 – 2030). Programmet ble opprettet i 2019, og oppdateres fortløpende som følge av årlige jordbruksoppgjør og/eller som følge av andre endringer som tilsier at programmet bør endres. Økologiprogrammet gir en oversikt over virkemidler over jordbruksavtalen innen økologisk landbruk som brukes eller kan brukes for å følge opp prioriterte utfordringer i strategien. Et formål med programmet er å bidra til at virkemidlene kan sees i sammenheng. Det er derfor etablert et forvaltningsforum for økologisk jordbruk bestående av aktører som forvalter virkemidler over jordbruksavtalen som er relevante med hensyn til utvikling av økologisk jordbruk. Samspill mellom virkemidler og målrettet bruk av disse drøftes i faste møter.

Tabellen nedenfor oppsummerer virkemidler, prioriteringer av tiltak, hvilke virkemidler som kan ses i sammenheng og hvem som har forvaltningsansvar for virkemidler innenfor Økologiprogrammet. Med forvaltningsansvar (høyre kolonne) menes hvilken aktør som har ansvar for at tiltakene blir fulgt opp i form av å fatte vedtak om tilskudd. Tabellen er ikke uttømmende.

Hovedområder i strategien	Virkemiddel	Tiltak	Sammenheng med andre virkemidler	Forvaltningsansvar
Kunnskap og kompetanse				
Forskning, utvikling og innovasjon	Forskningsmidler over jordbruksavtalen	Identifiserte behov for nye FoU-tiltak innen økologisk kan inngå i vurderingen av prioritering av forskningsmidlene over jordbruksavtalen. I jordbruksavtalen kan det legges føringer om at tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede bør prioriteres for forsknings- og utredningsmidler.		Delegert fra LMD til styret for FoU-midler over jordbruksavtalen
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Kan støtte forprosjekter og utredninger		Landbruksdirektoratet
	Nasjonale tilretteleggingsmidler (f.o.m. 2020)	Avtalepartene kan i årlige jordbruksoppgjør legge inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler. I tråd med Jordbruksoppjøret 2022 ble 6 mill. kroner overført fra posten Utviklingstiltak innen økologisk landbruk til Nasjonale tilretteleggingsmidler – til prosjektformål innen næringsutvikling, mobilisering og rekruttering. Midlene er ikke øremerket, men prosjekter som omhandler økologisk jordbruk skal prioriteres over tid.		Landbruksdirektoratet
	Klima- og miljøprogrammet	I tråd med jordbruksoppjøret 2022 ble 5 mill. kroner fra utviklingstiltak innen økologisk landbruk overført til Klima- og miljøprogrammet (nasjonale midler), til økoprosjekter som bidrar til kunnskapsutvikling innen økologisk jordbruk blant annet gjennom utredninger, forsøk og utprøvinger av driftsmetoder. Midlene er fra 2024 ikke øremerket, men prosjekter som omhandler økologisk jordbruk skal prioriteres.		Landbruksdirektoratet

	Regionale tilretteleggingsmidler	Føringer for fylkesvis prioritering av midler til økologisk jordbruk kan løftes fram i regionale planer/strategier/næringsprogram.	Kan se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale og andre regionale utviklingstiltak. Kan støtte forprosjekter til mulige regionale forskningsprosjekter.	Fylkeskommuner
Utdanning	Nasjonal modell for voksenagronomen	Fylkeskommunene har mulighet til å tilby økologisk landbruk som valgfag i sin voksenagronomopplæring.		Landbruks- og matdepartementet
	Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving	Føringer for fylkesvis prioritering av midler til økologisk jordbruk kan løftes fram i regionale planer/næringsprogram.		Fylkeskommuner
	Nasjonale tilretteleggingsmidler (f.o.m. 2020)	Avtalepartene kan i årlige jordbruksoppgjør legge inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler, samt tiltak som bidrar til overføring av kunnskap fra økologisk til konvensjonell drift. F.o.m 2023 ble rammen for økologiske prosjekter innen NT økt, jf, tekst over.		Landbruksdirektoratet
Rådgiving og kompetansebygging	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Norsk Landbruksrådgiving sitt prosjekt med utvikling og koordinering av faglige nettverk for frukt og bær, grønnsaker, potet og veksthus, korn, melk, grovfôr og jord er slutført i 2022. F.o.m 2023 er NLRs grunnbevilgning styrket med 5 mill. kroner.	Bør sees i sammenheng med tilskudd til NLR.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Midler til rekruttering- og mobiliseringstiltak er også prioritert i 2025.		Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til Norsk Landbruksrådgiving (grunnbevilgning)	NLR skal videreføre sitt arbeid med å veilede produsenter før, under og etter omlegging til økologisk produksjon.		Landbruksdirektoratet
Legge til rette for økologisk produksjon				
God økonomi i økologisk produksjon	Produksjonstilskudd	I de årlige jordbruksoppgjørene bør nivå og innretning på de ulike tilskuddsordningene vurderes med utgangspunkt i utviklingen på området.	Tilskuddsordningene bør sees i sammenheng med bestemmelser i regelverket for økologisk produksjon, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å bidra til at krav i regelverket kan møtes.	Landbruksdirektoratet
	Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket	Nasjonale føringer for forvaltningen av IBU-midler om prioriteringer av økologisk produksjon vurderes i de årlige jordbruksoppgjørene. Partnerskapene i fylkene kan prioritere økologisk produksjon i de regionale næringsprogrammene.		Innovasjon Norge

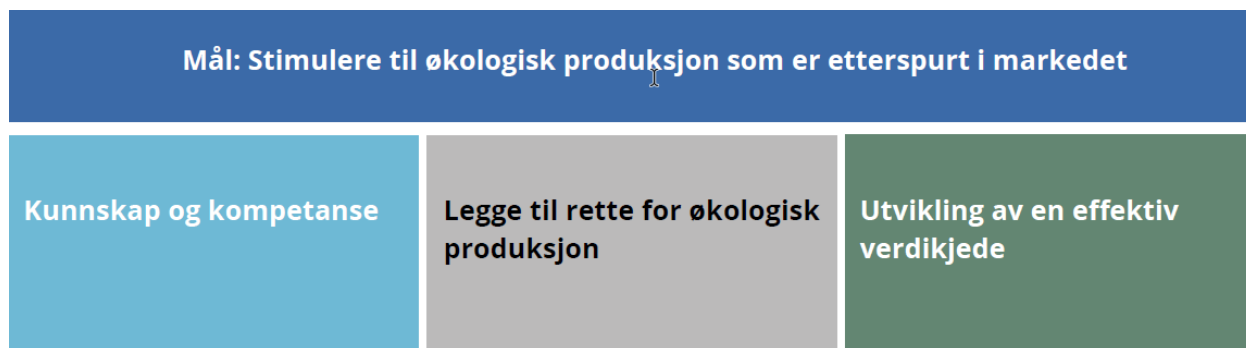
	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Vurdere mulighetene for å etablere en nasjonal «jordbank».		Landbruksdirektoratet
Regelverk for økologisk produksjon	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Støtten til Mattilsynet på 0,3 mill. kroner til drift av Regelverksutvalget (RVU) videreføres, (fra 2026 vil støtten gis direkte til Mattilsynet) Midlene skal gå til nødvendige utredninger. RVU har en viktig rolle ved forberede innspill til internasjonale fora for regelverksutvikling og utredninger knyttet til EØS-regelverket og bøndenes behov for praksisendringer for å møte endrede regelverkskrav	Bør vurdere om prioriterte temaer og problemstillinger knyttet til regelverket for økologisk jordbruk skal fremgå i utlysning av FoU-midler.	Landbruksdirektoratet
		Prioritere kunnskap som legger til rette for at nye krav i regelverket kan oppfylles, også i utlysninger		Landbruksdirektoratet
Utvikling av en effektiv verdikjede				
Verdikjeden	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Prosjekter som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene skal prioriteres. Markedsrettede tiltak skal prioriteres i 2025.		Landbruksdirektoratet
	Regionale tilretteleggingsmidler	Tiltak innen økologisk landbruk, som bidrar til å løse flaskehalsen i verdikjedene regionalt/lokalt kan prioriteres gjennom Føringer for fylkesvis prioritering av midler i regionale planer/strategier/næringsprogram.		Fylkeskommuner
Informasjon til omsetningsleddet	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk	Tilskudd til veiledning av storhusholdningsaktører, ble i tråd med jordbruksoppkjøret i 2022 lagt ut på anbud av Ldir. Matvalget vant anbudet «Mer økologisk mat og bærekraftige menyer i storhusholdning» for perioden 2023 til 2025. Videreføring av prosjektet bekreftes i de årlige jordbruksoppkjørene. Informasjonsprosjekter rettet mot ulike forbrukergrupper kan støttes.	Bør vurdere hvordan en sikrer god sammenheng mellom informasjonsprosjekter i samarbeid med Stiftelsen Norsk Mat.	Landbruksdirektoratet
	Tilskudd til Stiftelsen Norsk Mat	Videreutvikle Stiftelsen Norsk Mat sitt arbeid med informasjon om økologisk mat, i samarbeid med relevante aktører.	Se i sammenheng med midler til Stiftelsen Norsk Mat fra Omsetningsrådet.	Stiftelsen Norsk Mat
Overvåking og resultatoppfølging				
		Det er opprettet et forvaltningsforum for økologisk jordbruk. Forumet kan bidra til god sammenheng i bruk av virkemidlene innenfor økologisk jordbruk, og kan blant annet vurdere nærmere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over		Landbruksdirektoratet (koordinerer)

		jordbruksavtalen kan videreutvikles både nasjonalt og regionalt.		
		Videreføre og videreutvikle markedsovervåking og årlig rapportering av statistikk for produksjon og omsetning av økologisk mat.		Landbruksdirektoratet
		Vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomheten i økologisk produksjon kan styrkes.	Økonomien i økologisk produksjon er tema for NT-utlysningen for 2025	Landbruksdirektoratet

1 Bakgrunn og mål

Med bakgrunn i Meld. St. 11 (2016-2017) har Regjeringen utarbeidet [Nasjonal strategi for økologisk jordbruk for perioden 2018 - 2030](#). I strategien går det fram at regjeringens mål er å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet. Økologisk matproduksjon skal bidra til at etterspørselen etter økologisk mat kan dekkes av norsk produksjon så langt det er mulig. Dette vil bidra til økt matmangfold og mulighet for næringsutvikling og verdiskapning knyttet til de gårdene som driver økologisk produksjon. Økologiske driftsformer stiller ekstra krav til miljø og dyrevelferd i produksjonen og har positiv effekt for biologisk mangfold, jordkvalitet og jordstruktur. En viktig årsak til å videreutvikle økologisk jordbruk er derfor, ifølge strategien, at det kan gjøre norsk jordbruk mer miljøvennlig. I strategien blir det også pekt på at økologisk mat inngår som en naturlig del i etableringen av Matnasjonen Norge, der utviklingen skal skje gjennom offentlig-privat samarbeid.

Økologiprogrammet og [Nasjonal ressursgruppe for økologisk jordbruk](#), med deltagere fra hele verdikjeden er to strategiske hovedgrep i strategien. Den nasjonale strategien har tre prioriterte satsingsområder i verdikjeden, og peker på ulike aktører for gjennomføring av tiltak.

Figur 1: Mål og innsatsområder – Nasjonal strategi for økologisk jordbruk¹

1.1 Økologiprogram for å følge opp Nasjonal strategi for økologisk jordbruk

Økologiprogrammet synliggjør hvordan strategien følges opp gjennom å vise hvordan prioritering av virkemidler og tiltak over jordbruksavtalen følger opp mål og innsatsområder i strategien. Programmet vil bli oppdatert etter justeringer i virkemidler etter jordbruksoppgjøret og Stortingets årlige bevilgninger.

Økologiprogrammet tar utgangspunkt i prioriterte utfordringer og muligheter i ulike deler av verdikjeden slik de framgår i strategien. En mer detaljert gjennomgang av utfordringer og muligheter finnes i forarbeidene til strategien. Økologiprogrammet konkretiserer aktuelle virkemidler og tiltak innen de tre satsingsområdene i strategien. Programmet gir også retning for årlige utlysninger av utviklingsmidler innen økologisk landbruk, jf. føring i strategien.

Økologiprogrammet gir en samlet oversikt over sentrale virkemidler og tiltak over jordbruksavtalen for å oppnå regjeringens mål innen økologisk jordbruk. Relevante virkemidler og forslag til prioriterte tiltak innen økologisk jordbruk framgår i kapitlene 2 til 4. Kapittel 5 angir tiltak som skal bidra til en mer samordnet innsats i forvaltningen og bedre resultatoppfølging av virkemiddelbruken. En mer detaljert omtale av virkemidler og aktører som er sentrale for utviklingen av økologisk jordbruk framgår av vedlegg 1, herunder også virkemidler utover jordbruksavtalen.

Formål

¹ Landbruks- og matdepartementet (2018). Nasjonal strategi for økologisk jordbruk. Nasjonal strategi 2018-2030. Publikasjonskode M-0751 B. Oslo

Økologiprogrammet skal bidra til en målrettet og effektiv bruk av virkemidler over jordbruksavtalen knyttet til økologisk jordbruk. Programmet skal følge opp de langsiktige prioriteringene i strategien og bidra til at de ulike virkemidlene sees i sammenheng. Det skal gi forutsigbarhet for brukerne, og fungere som et verktøy for å følge opp strategien for økologisk jordbruk og den samlede virkemiddelbruken over jordbruksavtalen.

Målgruppe

Målgruppa for Økologiprogrammet er avtalepartene i jordbruksoppgjøret og forvaltere av virkemidler over jordbruksavtalen. Programmet kan også være til nytte for potensielle søkere av tilskudd innen økologisk landbruk.

Økologiprogrammets varighet, oppfølging av endringer underveis og evaluering

Strategien gjelder for perioden 2018-2030. Økologiprogrammet gjelder for samme periode, men med oppstart fra 2019. Strategien er vurdert midtveis i perioden (2023-24) i lys av markedsutviklingen. Økologiprogrammet ble evaluert samtidig med dette. Med tanke på langsiktighet, bør flere av prioriteringene opprettholdes gjennom strategiperioden. Samtidig bør det i evalueringen av Økologiprogrammet gjøres en nærmere vurdering av måloppnåelse og videre prioriteringer av tiltakene.

Økologiprogrammet må oppdateres jevnlig som følge av endringer i virkemidler og tiltak, noe som innebærer at programmet blir et levende dokument og verktøy. Dette gjelder særlig som følge av endringer i utfordringer i verdikjeder for økologisk matproduksjon, resultater i årlige jordbruksoppgjør eller annen politisk behandling for å målrette og effektivisere virkemidler.

Siden økologiprogrammet tar for seg alle virkemidler over jordbruksavtalen som er relevante for økologisk landbruk, er det ulike virkemiddelaktører som har ansvar for oppfølging. Vedtatte tiltak og endringer i virkemidler følges opp av Landbruks- og matdepartementet gjennom føringer til tilknyttede virksomheter og underliggende etater.

1.2 Nasjonal ressursgruppe for økologisk jordbruk

Landbruks- og matdepartementet har med utgangspunkt i strategien og behov for mer samordnet innsats i verdikjeden for økologisk mat, nedsatt en [Nasjonal ressursgruppe for økologisk jordbruk](#) bestående av relevante organisasjoner og aktører i verdikjeden. Målet er at gruppen skal bidra til å skape et velfungerende marked for økologisk produksjon. Definerte utfordringer som kan oppstå i fremtiden, kan være bakgrunn for temaer i møter i ressursgruppen, og kan slik bidra til videre utvikling av økologisk landbruk og prioriteringer i bruk av virkemidler fremover.

2 INNSATSOMRÅDE 1: Kunnskap og kompetanse

Prioriterte utfordringer

«Økologisk produksjon er en kunnskapsintensiv driftsform som har større agronomiske utfordringer enn konvensjonell produksjon.»

«Rapporten [«Kunnskapsbehov i økologisk landbruk»](#) viser at det er behov for mer kunnskap om både agronomi, miljø, økonomi og samfunnsmessige problemstillinger for å løse alt fra helt spesifikke utfordringer i enkeltproduksjoner til større tverrfaglige prosjekter for å utvikle bærekraftige produksjonssystemer og verdikjeder. Det er også behov for mer kunnskap for å beskrive virkningen som økologisk mat har for matproduksjonen, klima, miljø og helse.»

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

2.1 Forskning, utvikling og innovasjon

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk peker på behov for mer kunnskap som vil kunne løse konkrete utfordringer og flaskehalser i hele verdikjeden for økologisk produksjon og knyttet til enkeltproduksjoner. Dette bygger blant annet på rapport fra NIBIO². Kunnskap og erfaringer fra økologisk jordbruk kan bidra til utviklingen av et mer miljøvennlig jordbruk generelt.

Strategien vektlegger tilrettelegging for forskning og innovasjon gjennom eksisterende virkemidler og programmer. I tillegg oppfordres næringsaktører til å satse på innovasjon, FoU- arbeid og produktutvikling som er relevant for utviklingen av økologisk produksjon.

De viktigste finansieringskildene over jordbruksavtalen for forskning og utvikling (FoU-midler) innen landbruks- og matsektoren er Forskningsmidlene over jordbruksavtalen (JA), tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk. Klima- og miljøprogrammets nasjonale midler, samt nasjonale- og regionale tilretteleggingsmidler.

Midler til produktutvikling blir tildelt som tilskudd over utviklingstiltak innen økologisk landbruk, og fra 2023 som et anbudsoppdrag vunnet av NOFIMA for perioden 2023-25.

Prioritering av Forskningsmidler over jordbruksavtalen (JA) skjer med bakgrunn i overordnede landbrukspolitiske føringer og årlige jordbruksoppgjør. Avtalepartene har mulighet til å løfte fram problemstillinger og temaer hvor det er behov for mer forskning for å dekke kunnskapsbehov, også innen økologisk jordbruk, samt gi føringer for styrenes prioriteringer.

Utover dette er det flere typer forskningsmidler og basisstøtte til forskningsinstitutter som ikke gjelder spesifikt for økologisk produksjon, men som vil påvirke kunnskapsutviklingen innen dette området. For midler til innovasjon vises det til Utviklingsprogrammet - Landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping (se vedlegg).

For virkemidlene nevnt under, gjelder disse generelle føringene:

- Landbruksdirektoratet skal samordne informasjon over hvilke FoU-tiltak som gjennomføres og som er relevant for økologisk produksjon og verdikjede på tvers av virkemidler og forvaltningsinstanser. Dette kan brukes for å identifisere behov for nye FoU-tiltak gjennom forvaltningsforum for økologisk jordbruk, se kapittel 5. Dette kan også være relevant informasjon

² Adler S., Frøseth R.B., Hykkerud A.L., Stubhaug E., Milford A.B., Havstad L.T. og Bakken A.K. (2017). Kunnskapsbehov i økologisk landbruk. NIBIO Rapport, 3 (188). Ås

for Stiftelsen Norsk Mat i deres arbeid med å formidle faktabasert informasjon om økologisk produksjon, se kapittel 4.2

- Søknader om FoU-midler over jordbruksavtalen til økologisk landbruk bør vurderes i lys av målet for økologisk landbruk, kartlagte kunnskapsbehov og kommende endringer i regelverk for økologisk produksjon. Dette presiseres i utlysningen av midlene.
- Partnerskapet i fylkene kan synliggjøre og prioritere videreutvikling av økologisk landbruk gjennom de regionale næringsprogrammene. Det legges til grunn at en evt. regional virkemiddelbruk knyttet til økologisk landbruk følges opp i tråd med mål og generelle føringer i nasjonal strategi for økologisk jordbruk og økologiprogram.

Tema for kunnskapsutvikling som kan være aktuelle for støtte over jordbruksavtalens FoU-midler, er blant annet:

- Dyrkningstekniske utfordringer og løsninger, som tilførsel av næringsstoffer og bekjemping av skadedyr og ugraskontroll.
- Alternativ næringsforsyning til planteproduksjoner der det er mangel på husdyrgjødsel.
- Bedre grovfôr kvalitet og mer proteinrikt fôr.
- Utvikling av bærekraftige produksjonssystemer og verdikjeder, som omfatter både agronomi, miljø, økonomi og sosiale aspekter.
- Virkningen som økologisk mat har for matproduksjon³, klima, miljø og helse⁴, herunder utdyping og utvikling av spyspissfunksjonen til økologisk jordbruk.

Tiltak

Forskningsmidler over jordbruksavtalen

- Identifiserte behov for nye FoU-tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede kan inngå i vurderingen av prioritering av forskningsmidlene over jordbruksavtalen.
- I jordbruksavtalen kan det legges føringer om at tiltak innen økologisk produksjon og verdikjede bør prioriteres for forsknings- og utredningsmidler. De årlige utlysningene kan for eksempel rettes mot produksjoner som ikke imøtekommer etterspørselen i markedet og som det er forsket mindre på. Aktuelle temaer er utfordringer og muligheter i produksjon og verdikjede for økologisk produksjon av grønnsaker, frukt og korn (se tema for kunnskapsutvikling ovenfor). Avtalepartene kan løpende ta stilling til om det er mer hensiktsmessig å sette av øremerkede midler til konkret og spisset utlysning innen økologisk landbruk.

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal prioritere midler til å øke kunnskap som legger til rette for at krav i regelverket kan oppfylles og om hvordan regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift, se kapittel 3.2.
- For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan utviklingsmidlene brukes for å støtte utredninger og forprosjekter til mulige forskningsprosjekter innen økologisk landbruk.
- Landbruksdirektoratet støtter produktutvikling i Nofima for perioden 2023-2025, etter at NOFIMA vant utlyst anbud på «produktutvikling av produkter fra norsk økologisk jordbruk».

Klima- og miljøprogrammet

³ Matproduksjon forstås som matsikkerhet, herunder virkning økologisk mat har for økt matproduksjon og ivaretaking av produksjonsgrunnlaget for fremtidig matproduksjon.

⁴ Virkning på helse forstås også som mattrygghet, og kan være mer aktuelt for FoU-midler utenom jordbruksavtalen.

- Etter økning av rammen for ordningen som følge av overføring av midler fra Utviklingstiltak innen økologisk jordbruk (Jf jordbruksavtalen 2022) legges det inn føringer om behovet for søknader innen økologisk landbruk i utlysning av midler.
- Prosjekter som undersøker, utdyper og videreutvikler spydspissfunksjonen til økologisk jordbruk
 - Landbruksdirektoratet skal prioritere prosjekter som gir ny kunnskap om økologisk primærproduksjon.
 - For å oppnå mulige synergier mellom kunnskapsutviklingsprosjekter innen økologisk og konvensjonell primærproduksjon, kan Landbruksdirektoratet se midlene i sammenheng med prosjekter som søker og mottar støtte over andre nasjonale utviklingsmidler.⁵
 - Prosjekter som bidrar til kunnskapsutvikling innen økologisk jordbruk blant annet gjennom utredninger, forsøk og utprøvinger av driftsmetoder.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Etter økning av rammen for ordningen som følge av overføring av midler fra Utviklingstiltak innen økologisk jordbruk legges det inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av de nasjonale NT- midlene.
 - For prosjekter med oppstart i 2025 etterspørres et prosjekt som kan kartlegge økonomien i primærproduksjonen.

Regionale tilretteleggingsmidler

- Det regionale partnerskapet kan gjennom regionale planer/strategier/program foreta fylkesvis prioritering av kunnskapsutviklingstiltak innen økologisk landbruk.
 - For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan fylkeskommuner se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale utviklingstiltak innen økologisk landbruk, samt regionale utviklingstiltak.⁶
 - For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan fylkeskommuner bruke midlene for å støtte forprosjekter til mulige regionale forskningsprosjekter innen økologisk landbruk.

2.2 Utdanning

Strategien vektlegger at et godt utdanningstilbud er en forutsetning for rekruttering av økologiske produsenter, fagarbeidere, rådgivere, lærere og forskere. Det er derfor viktig at det gis utdanningsmuligheter på videregående-, fagskole-, høyskole- og universitetsnivå. I tillegg er det nødvendig med tilbud om voksenopplæring, etter- og videreutdanning og nettbaserte utdanningstilbud. Næringa oppfordres til å synliggjøre kompetansebehov i landbruksutdanningen på ulike nivå. Kompetansebehov i landbruksutdanningen innen økologisk produksjon vil blant annet kunne være tema for drøfting og innspill i Nasjonal ressursgruppe for økologisk jordbruk.

De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen innenfor utdanning er den nasjonale modellen for voksenagronomopplæring, og de fylkesvise midlene til rekruttering og kompetanseheving. I tillegg er det midler til utvikling av kurs og kompetanseutvikling over ordningen «Nasjonale tilretteleggingsmidler».

Tiltak

Nasjonal modell for voksenagronomen i regi av de fylkeskommunale naturbruksskolene

⁵ Klima- og miljøprogrammet og Handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler.

⁶ Som regionale klima- og miljømidler.

- Fylkeskommunene har mulighet til å tilby økologisk landbruk som valgfag i sin voksenagronomopplæring.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Det kan legges inn føringer om behovet for tilretteleggingstiltak innen økologisk landbruk i utlysning av midler.

Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving

- Det regionale partnerskapet kan gjennom regionale planer/strategier/program foreta fylkesvis prioritering av midler til rekruttering og kompetanseheving innen økologisk landbruk.

2.3 Rådgivning og kompetansebygging

Strategien vektlegger at rådgivning til primærprodusentene bidrar til å utvikle god agronomi og til å øke kompetansen om økologisk produksjon hos næringsutøverne. Det er viktig at ny kunnskap og kompetanse blir formidlet og gjort raskt tilgjengelig for produsentene. Norsk Landbruksrådgiving (NLR) er et viktig bindeledd mellom forskning og primærprodusent. Kjerneområdet for støtten til NLR er rådgivnings- og kunnskapsutviklingsarbeid innen konvensjonell og økologisk planteproduksjon. NLR gjennomfører rådgiving til gårdbrukere før, under og etter omlegging til økologisk drift. De bidrar også med sin kompetanse inn i ulike samarbeidsprosjekter, som for eksempel [Landbrukets Økoløft](#)⁷.

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk vektlegger arbeid som skal bidra til å øke produktiviteten og sikre effektive verdikjeder i ulike økologiske produksjoner. Dette innebærer å løse opp i konkrete flaskehalser i ulike verdikjeder gjennom bl.a. rådgiving av enkeltvirksomheter, kunnskaps- og kompetansespredning, mobilisering og FoU-tiltak. NLR startet i 2019 med støtte fra utviklingstiltak innen økologisk landbruk arbeid med å videreutvikle og styrke sin kompetanse gjennom utvikling og koordinering av faglige nettverk. Dette gjør de innen fagområdene frukt og bær, grønnsaker og potet veksthus, korn, melk, grovfôr og jord/jordhelse. NORSØK har også bidratt inn i dette arbeidet. I tråd med Jordbruksoppgjøret 2022 ble NLRs grunnbevilgning styrket med 5 mill. kroner. Det forutsettes at samarbeidet på området mellom NLR og NORSØK videreføres.

NORSØK får tilskudd over statsbudsjettet kapittel 1138, post 71.

De siste årenes satsing på jord og jordhelse har bidratt til interesse og engasjement både hos konvensjonelle og økologiske produsenter, og fagområdet ble vektlagt i strategien med et forslag om å utvikle et program for jordhelse. Rapporten «[Nasjonalt program for jordhelse](#)» ble levert til jordbruksoppgjøret i 2020 og jordhelse har fra 2023 blitt ett nytt temaområde og med egen prosjektportefølje i Klima- og miljøprogrammet.

De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen innenfor rådgivning og kompetansebygging for primærprodusenter er tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk, Klima og -miljøprogrammet og Nasjonale tilretteleggingsmidler, samt rådgivning fra NLR finansiert over grunnbevilgningen.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

⁷ Landbrukets Økoløft er et samarbeidsprosjekt mellom Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Debio, DebioInfo, Statsforvalter, Norsk Landbruksrådgiving og Økologisk Norge som startet i 2016. Formålet er å imøtekomme økt etterspørsel etter økologiske produkter med norskproduserte varer, ved å rekruttere nye produsenter, ta vare på eksisterende produsenter og arbeide med å løse flaskehalser i verdikjeden.

- Landbruksdirektoratet kan prioritere midler til rekrutterings- og mobiliseringstiltak. Behovet for særskilt satsing på rekruttering vurderes fortløpende.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Det er to tilskuddsområder for ordningen, næringsutvikling og kompetanseheving og begge er relevante for mål og tiltak jf Nasjonal strategi for økologisk jordbruk, Evt prioriteringer på øko-området går fram i årlige utlysninger.

3 INNSATSOMRÅDE 2: Legge til rette for økologisk produksjon

Prioriterte utfordringer

«Dersom trenden med lavere andel arealer under omlegging fortsetter, vil det (..) være krevende å øke produksjonen ytterligere.»

«Beregninger gjort av [NIBIO](#) viser at lønnsomheten i økologisk produksjon generelt er god, selv om den varierer noe mellom de ulike produksjonene.»

«Den geografiske produksjonsfordelingen er en særlig utfordring for økologisk produksjon. Driftsformen fordrer et allsidig driftsopplegg og nabosamarbeid med vekstskifte kan derfor være viktig for å øke den økologiske produksjonen i Norge.»

EUs nyeste regelverk trådte i kraft i Norge sommeren 2022. Enkelte endringer gir utfordringer for økologisk produksjon i Norge. Eksempel på dette er krav om forbud mot dyrking i avgrenset medium i veksthus og et strengere krav til bruk av planteforneringsmateriale og dyr fra økologisk opprinnelse.

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

3.1 God økonomi i økologisk produksjon

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk understreker at god økonomi og lønnsomhet i produksjonen er nødvendig for å kunne drive økologisk. Produsentene av økologisk mat skal ha stabile og forutsigbare rammevilkår for sin produksjon og de økonomiske virkemidlene skal gi muligheter for økologisk produksjon over hele landet. Dette må ligge til grunn når tiltak knyttet til de økonomiske virkemidlene frem mot 2030 skal vurderes.

I strategien står det at det i de årlige jordbruksoppgjørene må vurderes om virkemidlene har et nivå og en innretning som bidrar til at norsk produksjon av økologiske produkter i størst mulig grad fyller etterspørselen etter slike varer. Ved behov må det gjøres nødvendige justeringer. I Midtveisevalueringen kom det fram fra informanter at økonomien i økologisk produksjon ikke er god nok. Det hevdes at bønder slutter å etterspørre veiledning hos NLR pga. svak økonomi i økologisk produksjon. Det hevdes at etterspørselen ikke er høy nok til å gi tilstrekkelig merpris (og/eller leveringskontrakter med merpris), samtidig hevdes det at det er mulig å produsere større volum dersom det stimuleres med høyere tilskudd.

Beregninger gjort av NIBIO⁸ viser at lønnsomheten i økologisk produksjon generelt er god, selv om den varierer noe mellom de ulike produksjonene. Økonomien i grovfôrbasert økologisk husdyrhold er på linje med økonomien i konvensjonell drift. Lønnsomheten i økologisk korndyrking er på høyde med konvensjonell korndyrking. I den økologiske produksjonen av poteter, frukt og grønnsaker varierer lønnsomheten. Økologisk produksjon av svin og kylling er svært lav, men de som har markedstilgang og får omsatt produksjonen som økologisk, oppnår et godt økonomisk resultat. Rapporten viser at det er relativt få økologiske bruk med i driftsgranskningene i jordbruket. Det kan derfor være behov for å vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomhet i økologiske produksjoner bør styrkes gjennom kartlegginger og studier, se kapittel 5.

En spørreundersøkelse gjort av AgriAnalyse i 2019 tyder på stor variasjon når det gjelder hvordan lønnsomheten utvikler seg som følge av omlegging til økologisk produksjon. Av svarene går det fram at 60 prosent av dem som har lagt om til økologisk produksjon opplever uendret eller bedre lønnsomhet. Kun 17 prosent rapporterer om dårligere lønnsomhet. Andelen som opplever uendret eller bedre lønnsomhet, er

⁸ Knutsen H., Haukås T., Kårstad S. og Milford A.B. (2016). Økonomien i økologisk jordbruk. NIBIO Rapport, 2 (124). Ås

størst for store bruk. Det er også variasjon mellom de ulike produksjonene. Slaktegris/smågrisproduksjon og egg- og/eller fjørfeproduksjon kommer relativt godt ut, mens geit, storfekjøtt og sauehold kommer relativt dårlig ut.⁹

Produsenten har et selvstendig ansvar for å gjennomføre tiltak som kan sikre god lønnsomhet på eget foretak. De viktigste virkemidlene over jordbruksavtalen med tanke på å sikre god økonomi i økologisk landbruk er produksjonstilskudd til arealer og husdyr i økologisk drift, samt investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midler). I tillegg er det noen andre ordninger med egne satser eller vilkår for økologisk, som frakttilskudd for økologisk korn, *prisnedskrivningstilskudd* for korn og tilskudd for økologisk lammeslakt (se vedlegg). IBU-midlene bidrar til at produsenter som ønsker å legge om, eller driver økologisk, kan få støtte til investeringer, herunder nødvendige investeringer for å tilpasse seg krav i regelverket for økologisk produksjon. Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og regionale tilretteleggingsmidler i jordbruket, samt tiltak under kapittel 2 og 4 kan også bidra til tiltak som gir bedre rammevilkår for økologisk produksjon.

Tiltak

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- I Prop 105 S (2023-2024) står det at det for Nasjonale tilretteleggingsmidler er ønskelig med et prosjekt som kan bidra til å kartlegge økonomien i økologisk primærproduksjon. Gjelder for prosjekter med oppstart i 2025.

Produksjonstilskudd

- I de årlige jordbruksoppgjørene bør nivå og innretning på de ulike tilskuddsordningene vurderes med utgangspunkt i utviklingen på området.

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

Landbruksdirektoratet kan vurdere mulighetene for å etablere en nasjonal «jordbank»¹⁰ med oversikt over økologiske arealer tilgjengelige for vekstskifte. En elektronisk kartløsning over tilgjengelige arealer for vekstskifte er allerede prøvd ut, men må vurderes nærmere og videreutvikles dersom den eventuelt skal tas i bruk nasjonalt.

Investerings- og bedriftsutviklingsmidler (IBU-midler).

IBU- midlene og de nasjonale føringene bidrar til å opprettholde forutsigbarhet for produsenter.

- Partnerskapene i fylkene kan prioritere økologisk produksjon i regionale planer/strategier/næringsprogram.
- Nasjonale føring for forvaltningen av IBU-midler om prioriteringer av økologisk produksjon vurderes i de årlige jordbruksoppgjørene. De fleste fylkesstrategiene gir økologiske prosjekter prioritet. Følgende nasjonale føring er per nå særlig relevante for økologiske produsenter.
- Tilskudd for nyplantinger innen økologisk frukt- og bær dyrking støttes med inntil 50 prosent.
 - Støtte til økologiske produsenter som må foreta større investeringer som følge av endrede krav knyttet til implementering av EUs økologiregelverk skal prioriteres.

⁹ Bungert (2019): Flere økologiske bønder? -hva mener bonden. Spørreundersøkelse blant norske bønder. AgriAnalyse.

¹⁰ Landbruksdirektoratet (2017). *Utredninger om økologisk landbruk til jordbruksoppgjøret 2017. 1. Evaluering av satsingen på foregangsfylker for økologisk landbruk. 2. Undersøkelser av flaskehalser og forslag til tiltak for økt produksjon og omsetning av norsk økologisk frukt og grønnsaker. Notat nr. 10/2017. Oslo*

3.2 Regelverk for økologisk produksjon

Strategien legger vekt på at tilskuddsordningene framover i større grad bør ses i sammenheng med kommende endringer i bestemmelser i regelverket, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å imøtekomme nye krav. Nytt økologiregelverk i EU ble gjeldene fra 1.1.2022, og i Norge fra 25.06.2022.

Organisasjoner og markedsaktører oppfordres til å synliggjøre utfordringer og muligheter knyttet til regelverksendringer på et tidlig tidspunkt og spre kunnskap og informasjon om regelverket til produsenter og andre virksomheter.

[Regelverksutvalget for økologisk produksjon \(RVU\)](#)¹¹ har eksistert siden 2008. Strategien vektlegger videreføring av RVU sitt arbeid med økologisk produksjon, slik at sektoren involveres i utvikling av regelverket. Det skal vurderes hvordan utviklingsmidlene innen økologisk landbruk kan bidra til å øke kunnskap som legger til rette for at nye krav i regelverket kan oppfylles, og om hvordan nye regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og Forskningsmidler over jordbruksavtalen

- Landbruksdirektoratet skal årlig sette av 0,3 mill. kroner som etter søknad kan tildeles til Regelverksutvalget for økologisk produksjon (RVU). RVU kan utarbeide forslag til større FoU-tema som legger til rette for at nye krav i regelverket oppfylles.
- I utlysninger av midler skal Landbruksdirektoratet motta anbefalinger og vurderinger fra RVU om behov for kunnskap som legger til rette for at krav i regelverket kan oppfylles og hvordan regelverkskrav kan følges opp i praktisk drift.
- Forslag til prioriterte temaer og problemstillinger knyttet til regelverket for økologisk jordbruk kan fremgå i utlysning av forskningsmidler og utviklingsmidler innen økologisk landbruk.

¹¹ Deltagere er Debio, Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Biologisk-dynamisk Forening, Norsk Landbruksrådgiving, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bondelag, Økologisk Norge, Norsk Landbrukssamvirke, Nofima AS, Mattilsynet (sektretariat), Landbruks- og matdepartementet (observatør) og Landbruksdirektoratet (observatør).

4 INNSATSOMRÅDE 3: Utvikling av effektiv verdikjede

Prioriterte utfordringer

«De lave og varierende produksjonsvolumene i økologisk produksjon gir en lite effektiv varestrøm og ubalanse mellom produksjon og etterspørsel. Det er særskilte utfordringer knyttet til blant annet ustabile leveranser, ekstra kostnader knyttet til frakt og distribusjon, samt dyr foredling og lav anvendelsesgrad.»

«Både den geografiske produksjonsfordelingen og markedsstrukturen bidrar til at det skapes produksjonsklynger. (..) Etablering av produksjonsklynger kan være en utfordring for utviklingen av økologisk produksjon i del områder, men gir samtidig muligheter til økt samarbeid mellom produsenter, som er positivt for økt økologisk produksjon.»

«Utfordringer knyttet til ustabile leveranser er særlig fremtredende for økologisk produksjon av frukt, bær og grønnsaker.»

«Lav anvendelsesgrad er en utfordring for mange produktgrupper, særlig melk og kjøtt.»

«Liten og ujevn tilgang på økologiske produkter er en utfordring i dagligvarebutikkene, særlig når det gjelder økologisk frukt, bær og grønnsaker.»

Kilde: Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)

4.1 Markedsaktørene sin innsats for å utvikle en effektiv varestrøm

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk legger til grunn at utviklingen av økologisk produksjon skal baseres på etterspørselen i markedet.

Foredlings- og omsetningsleddene har ansvar for varestrømmen gjennom verdikjedene slik at forbrukerne tilbys det mangfoldet av økologiske varer de til enhver tid etterspør. De har også ansvar for at økologisk produserte produkter tilbys forbrukerne som økologisk merkede varer. Aktørene i de ulike leddene i verdikjeden forventes å bidra til å løse utfordringene i verdikjeden. Samtidig er det offentlige virkemidler som kan bidra til å løse flaskehalser.

Med utgangspunkt i behovet for bedre samordning mellom sentrale aktører og organisasjoner i verdikjeden for økologisk mat, skal nasjonal ressursgruppe for økologisk produksjon bidra til å identifisere utfordringer i verdikjeden, og til å finne løsninger selv eller i samarbeid med andre aktører i verdikjeden (se kapittel 1).

Økonomiske virkemidler gir mulighet for økologisk produksjon i hele landet. Strategien viser likevel til at man må akseptere at en utvikling av produksjonsklynger kan være nødvendig, bl.a. ut fra behov for effektivitet i foredlingsledd og produsenters behov for fagmiljø.

For å bidra til mulighet for produksjon i hele landet, får økologiske produsenter generelle produksjonstilskudd differensiert ut fra geografi og struktur, i tillegg til ekstra tilskudd for økologisk produksjon, som utmåles flatt. I tillegg kan tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og Regionale tilretteleggingsmidler gå til prosjekter som bidrar med å løse utfordringer i ulike ledd i verdikjeden.

I strategien er det vist til etableringen av Matnasjonen Norge, der utvikling skal skje gjennom offentlig-privat samarbeid og hvor økologisk mat inngår som en naturlig del av satsingen. I strategien er det også pekt på økt potensiale for å se økologisk og lokalmat mer i sammenheng. I Prop 105 S (2023-2024) er det satt et mål om en fordobling av omsetningen av lokalmat fra dagens 12 mrd. kroner til 25 mrd. innen 2035

Tiltak

Produksjonstilskudd

- For å gi mulighet for økologisk produksjon i hele landet gis ekstra produksjonstilskudd til økologisk produksjon og generelle produksjonstilskudd som er differensiert ut fra geografi og struktur. Innretningen på tilskuddene vurderes årlig i jordbruksforhandlingene.
- Tilskuddsordningene bør sees i sammenheng med bestemmelser i regelverket for økologisk produksjon, slik at man ved behov kan justere virkemidlene for å tilrettelegge for at krav i regelverket kan møtes.

Generelle føringer for utviklingstiltak og Regionale tilretteleggingsmidler:

Støtte til utviklingstiltak skal i løpet av strategiperioden ses i sammenheng med utviklingen av Matnasjonen Norge, og det vil derfor legges vekt på at prosjekter er godt forankret hos aktører i verdikjeden. For å oppnå synergier mellom virkemidler og tiltak innenfor lokalmat og økologisk matproduksjon, vil dette kunne være et tema for drøfting i forvaltningsforum for økologisk jordbruk, der også Stiftelsen Norsk Mat, Innovasjon Norge og regional forvaltning deltar (se kapittel 5).

Tiltak som kan bidra til effektivitet i verdikjeden og som kan være aktuelle for støtte over jordbruksavtalens utviklingsmidler, er blant annet:

- Tiltak som bidrar til produktutvikling og alternative måter å utnytte økologiske råvarer
- Tiltak som bidrar til kommunikasjons- og informasjonsflyt i verdikjedene.
- Tiltak til utvikling/utprøving av produsentsamarbeid som kan få fram nye kategorier av økologiske varer til forbrukere.
- Tiltak som kan bidra til omsetning gjennom andre omsetningskanaler enn dagligvarehandelen.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

- Landbruksdirektoratet skal støtte prosjekter som bidrar til å løse flaskehalser i verdikjedene. Prosjekter som er godt forankret hos produsenter og andre relevante aktører i verdikjeden vil bli prioritert. Det kan være prosjekter som bidrar til økning av anvendelsesgraden på produksjoner der denne ikke reflekterer etterspørselen, særlig på melk og kjøtt. Det kan også være prosjekter som bidrar til stabile leveranser av økologiske produkter som er etterspurt i markedet, særlig frukt, bær, grønnsaker og korn.

Nasjonale tilretteleggingsmidler

- Formålet med midlene er å bidra til å styrke verdiskapingen i landbruket gjennom tilretteleggende tiltak som bidrar til fellesskapsløsninger innen næringsutvikling og kompetanseheving av nasjonal nytteverdi
- Prosjekter som kan bidra til en positiv utvikling innen produksjon og omsetning av økologiske varer.

Regionale tilretteleggingsmidler

- Fylkene kan gjennom regionale planer/strategier/program prioritere utviklingstiltak innen økologisk landbruk, som bidrar til å løse flaskehalser i verdikjedene regionalt/lokalt gjennom

midlene. For eksempel har Statsforvalteren i Østfold, Buskerud Oslo og Akershuslaget en “Handlingsplan for økt økologisk produksjon, omsetning og forbruk for Oslo og viken (2022-2026)”.

- For å oppnå synergier mellom ulike virkemidler kan statsforvalter/fylkeskommuner se midlene i sammenheng med prioriteringer av nasjonale tiltak til utviklingstiltak innen økologisk landbruk.

4.2 Informasjon til omsetningsleddet

Offentlige og private storhusholdninger har behov for innkjøp av store volum og representerer dermed stabile og store innkjøpere som bidrar til økt forutsigbarhet for produsentene for å få avsetning av økologiske produkter. I strategien oppfordres offentlige og private storhusholdninger til å inkludere økologisk mat i sine innkjøp. For å gjøre storhusholdninger i stand til å ta informerte valg og gjøre det lettere for de som ønsker å velge økologisk mat, er informasjons- og veiledningstiltak viktig. Strategien peker på at gjennom utviklingen av Matnasjonen Norge vil man samarbeide for å fremme norsk matkultur og øke bruken av norsk mat både i offentlig og privat sektor.

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) har utarbeidet krav og -kriterier for bærekraftige offentlige anskaffelser som kan være til hjelp for offentlige innkjøpere.

Debio Info ved Matvalget vant anbudsutlysning for 2023-2025, i alt 12 mill. kroner for tiltak som skal bidra til økologisk mat og bærekraftige menyer innen storhusholdning der offentlige virksomheter er prioritert. Servering av økologisk og bærekraftig mat kan synliggjøres ved hjelp av Debios valørmerker eller Ø-merket.

Nofima vant anbudsutlysning for perioden 2023-2025, i alt 9 mill kroner, for å gjennomføre tiltak for å bidra til økning i bredde, volum og kvalitet av tilgjengelige økologiske matprodukter i alle omsetningsledd. Tiltakene er også rettet mot produktutvikling og kunnskapsformidling i storhusholdningssektoren.

Stiftelsen Norsk Mat mottar en årlig bevilgning over jordbruksavtalen knyttet til oppdraget med generisk informasjon om økologisk jordbruk, i tillegg til midler fra Omsetningsrådet. Stiftelsen Norsk Mat har fått et koordinerende ansvar i Nasjonal strategi for økologisk jordbruk for å systematisere og gjøre fakta og dokumentasjon om økologisk mat tilgjengelig. Informasjonen rettes mot forbrukere og skal gi sikker og nøytral kunnskap om økologiske produkter. Stiftelsen Norsk Mat har fått ansvaret for omlegging av okologisk.no til en ressurside med fakta og dokumentasjon om økologisk mat. Dette stiller høye krav til faglig innhold, og i 2019 ble det opprettet et eget redaksjonsråd for ressursiden. Redaksjonsrådet ledes av Stiftelsen Norsk Mat, og har relevante aktører innen forvaltning, kunnskapsutvikling og organisasjoner¹².

I tillegg til Stiftelsen Norsk Mat sin opplysningsvirksomhet, driver flere andre organisasjoner med informasjonsformidling om økologisk jordbruk ut fra eget virksomhetsområde rettet mot forbrukere.

Virkemidler over jordbruksavtalen som bidrar til informasjon om økologisk mat i verdikjedene er tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk og tilskudd til Stiftelsen Norsk Mat for oppdrag med faktabasert informasjon.

Tiltak

Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk

¹² Redaksjonsrådets medlemmer er Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Økologisk Norge, Debio og Debioinfo, Norsk landbruksrådgiving (NLR) og Norges Bondelag. Stiftelsen Norsk Mat leder Redaksjonsrådet.

- Landbruksdirektoratet skal prioritere informasjonsprosjekter rettet mot storhusholdning. Tiltakene rettet mot storhusholdning skal i løpet av strategiperioden sees i sammenheng med utviklingen av Matnasjonen Norge.
- Landbruksdirektoratet kan støtte informasjonsprosjekter rettet mot ulike forbrukergrupper. Det er viktig at disse tiltakene ses i sammenheng med utviklingen av rollen som Stiftelsen Norsk Mat har og som skal videreutvikles. For å oppnå mulige synergier, bør Landbruksdirektoratet i samarbeid med Stiftelsen Norsk Mat, vurdere hvordan en sikrer en best mulig sammenheng mellom informasjonsprosjekter rettet mot forbruker som får støtte med midler over jordbruksavtalen.

Tilskudd til Stiftelsen Norsk Mat

- Stiftelsen Norsk Mat skal videreutvikle sitt arbeid med informasjon om økologisk mat, i samarbeid med andre relevante aktører.

5 Samordning, overvåking og resultatoppfølging

5.1 Behov for økt samordning i forvaltningen

Et formål med økologiprogrammet er å se virkemidlene i sammenheng. Virkemidlene over jordbruksavtalen som er rettet mot økologisk jordbruk blir forvaltet av ulike forvaltningsorganer (se «Forvaltningsansvar» i tabellen i sammendraget).

Forvaltningsforum for økologisk jordbruk ble etablert i 2020. Første møtet var digitalt og fant sted den 14. oktober. Forumet skal bidra til økt samordning og bedre informasjons- og kunnskapsdeling og virkemiddelbruken knyttet til økologisk jordbruk.

Landbruksdirektoratet, som har en koordinerende rolle, har tre representanter. De øvrige organisasjonene har en representant hver:

- Statsforvalteren
- Fylkeskommunen
- Stiftelsen Norsk Mat
- Innovasjon Norge
- Mattilsynet

Det gjennomføres ett møte i forvaltningsforumet, etter jordbruksoppgjøret, og ved behov et møte i tillegg til dette per år.

Viktige oppgaver for arbeidet i forumet er:

- Orienterer om relevante utfordringer og endringer i økologiregelverket, i virkemiddelbruk og i tiltak.
- Vurdere samspill og mulige synergier mellom virkemidlene som de ulike etatene forvalter.
- Vurdere hvordan økologisk mat og lokalmat best kan ses i sammenheng (jf. Matnasjonen Norge).
- Vurdere sammenhenger mellom nasjonale og regionale satsinger.
- Vurdere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen kan videreutvikles (se avsnitt 5.2).

5.2 Behov for videreutvikling av statistikk og resultater fra virkemiddelbruk

Nasjonal strategi for økologisk jordbruk vektlegger utvikling av økologisk produksjon og forbruk med utgangspunkt i markedet og etterspørselen etter økologiske produkter. Det er derfor viktig for produsenter og aktører i hele verdikjeden å kjenne godt til hva forbrukerne ønsker å kjøpe av økologiske produkter. Slik vil det være mindre risiko for aktører å satse på disse produksjonene, og det vil lettere kunne rettes produksjonsstøttende tiltak til disse produktene.

Landbruksdirektoratet har siden 2000 hatt i oppdrag å overvåke utviklingen i økologisk produksjon og omsetning. Dette arbeidet skal gi informasjon om hvordan utviklingen er for ulike produksjoner, og hvor mye av det som produseres som omsettes videre som økologiske varer. Omsetningen av økologiske varer måles både fra dagligvarehandelen og andre markeder. Videre overvåker Landbruksdirektoratet prisutviklingen på økologisk kraftfôr og produsentpriser på melk, egg, kjøtt, frukt, bær, korn, potet og grønnsaker. Denne markedsinformasjonen er rettet mot både myndigheter og mot aktørene i verdikjeden og andre som har interesse av økologisk jordbruk.

I lys av målet om å stimulere til økologisk produksjon som er etterspurt i markedet, er det ønskelig å kjenne til hvordan ulike produkter utvikler seg i markedet, og da spesielt produkter som vi har forutsetninger for å produsere i Norge. Dette for å kunne målrette satsningen på norske økologiske produkter som har markedspotensial. Dette gjelder særlig for grønnsaker, frukt, bær og korn.

For å kjenne markedspotensialet til disse norske produktene er det en forutsetning at man har kunnskap om hvor mye av etterspørselen som dekkes av import.

Omsetningsstatistikken fra dagligvarehandelen og andre markeder skiller ikke på norsk og import på en god måte. Dette skyldes mangelfulle systemer for å skille slike opplysninger hos grossister og handelen. Videre vil det ikke kunne hentes ut informasjon om økologisk import fra den offisielle handelsstatistikken, fordi tolltariffen som er basert på internasjonal standard ikke har et skille på konvensjonelle og økologiske produkter. Man vet derfor ikke nøyaktig hvor mye av den omsatte økologiske maten som er produsert i Norge. Denne problemstillingen er størst på frukt, bær, grønnsaker og korn, som har betydelig import. Så lenge importandelene ikke kan tallfestes, vil Landbruksdirektoratet tilstrebe å beskrive utviklingen kvalitativt.

Økologiprogrammet skal gi retning for langsiktig prioritering av de ulike virkemidlene og se dem i sammenheng. For å nå dette målet kan det være hensiktsmessig å vurdere hvordan rapporteringen kan videreutvikles for virkemiddelbruken over jordbruksavtalen, særlig innenfor FoU-området. Dette kan være nyttig for å sikre en hensiktsmessig sammenheng i virkemiddelbruken, få oversikt over forskningsområder som er mangelfullt dekket, men som er viktige for å løse utfordringer, synliggjøre hvilke utfordringer og muligheter som blir tatt tak i ved hjelp av utviklingsmidler osv. Slike oversikter kan også være nyttige for å hindre mulig dobbeltfinansiering og eventuelt for vurdering av samfinansiering, herunder samfinansiering med næringsaktører. Dette kan være en oppgave for Forvaltningsforum for økologisk jordbruk, jf. kap. 5.1.

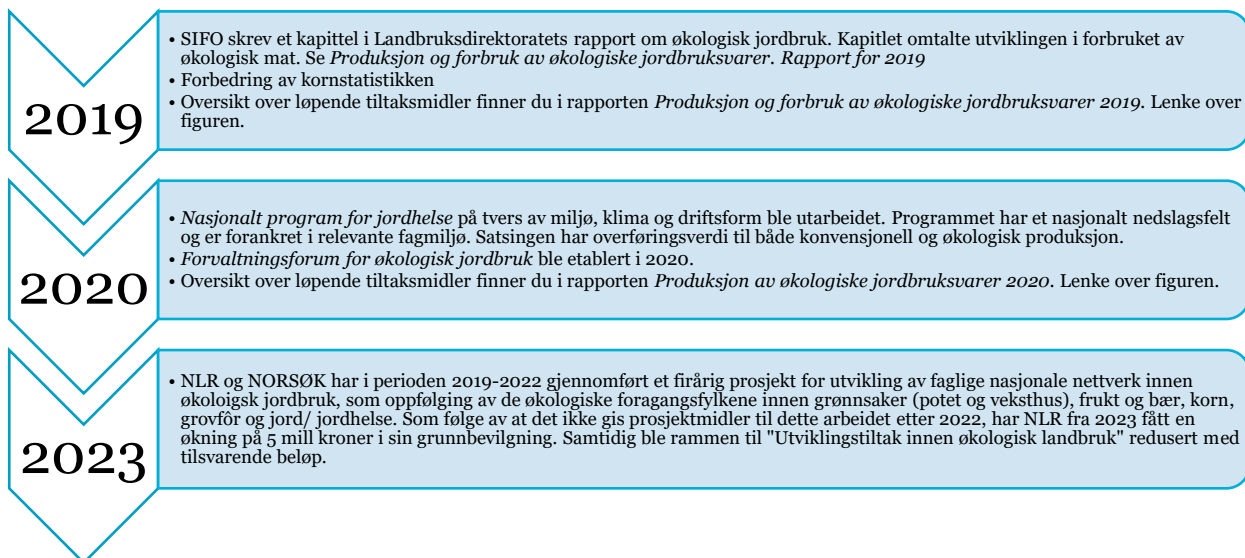
Tiltak

- Landbruksdirektoratet skal videreføre og videreutvikle sitt oppdrag med markedsovervåking og årlig rapportering av statistikk for produksjon og omsetning av økologisk mat.
- Landbruksdirektoratet vil arbeide for å forbedre statistikken for å kunne skille norske og importerte økologiske varer av frukt, bær, grønnsaker og korn.
- Landbruksdirektoratet bør vurdere om den systematiske overvåkingen av lønnsomheten i økologisk produksjon kan styrkes.
- Forvaltningsforum for økologisk jordbruk bør vurdere nærmere hvordan resultatoppfølging av virkemiddelbruken over jordbruksavtalen kan videreutvikles.
 - Resultatrapportering bør tilpasses hovedområder i strategien.
 - Eksempel på resultatrapportering kan være antall prosjekter og midler innenfor hovedområdene. Det kan utvikles underområder som sier noe mer om tema og som gir oversikt over hvilke prioriteringer av forsknings- og utviklingsprosjekter innen økologisk landbruk som gjennomføres, herunder også en viss oversikt over prosjekter/tema støttet av andre midler utenfor jordbruksavtalen. En slik vurdering bør omfatte både forskningsmidler og midler til utviklingstiltak nasjonalt og regionalt.
- Statistikk og resultater fra virkemiddelbruk skal innarbeides i rapport om produksjon og marked fra Landbruksdirektoratet og/eller på Landbruksdirektoratets nettsider.

6 Framdrift og resultater

Dette kapitlet viser en oversikt over oppgaver og tiltak som er fullført siden økologiprogrammet ble gitt ut i juni 2019.

Tidslinje for gjennomførte tiltak:

Vedlegg: Virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk

Økologiprogram omfatter virkemidler over jordbruksavtalen. Oversikten nedenfor beskriver målrettede virkemidler som er relevante for økologisk jordbruk som finansieres over jordbruksavtalen. Virkemidlene er fordelt etter strategiens tre hovedområder. Til slutt er det en oversikt over andre aktører og virkemidler som er sentrale for utvikling av økologisk jordbruk.

Omfanget og innretning på de generelle virkemidlene i landbruket vil også ha avgjørende betydning for økologisk jordbruk, men disse er ikke omtalt i denne oversikten.

Kunnskap og kompetanse

Tilskudd til Norsk Landbruksrådgiving (NLR)	Norsk Landbruksrådgiving (NLR) driver faglig utvikling og uavhengig rådgiving i landbruket i hele landet. NLR tilbyr rådgiving for gårdbrukere før, under og etter omlegging til økologisk drift. Landbruksdirektoratet tildeler tilskuddet. Fra 2019 har NLR fått en utvidet rolle med å utvikle og koordinere faglige nettverk innen økologisk produksjon for frukt og bær, grønnsaker, veksthus og potet, melk og kjøtt og korn. Dette utviklingsarbeidet ble finansiert med Utviklingsmidler innen økologisk landbruk i perioden 2019 – 2022. F.o.m. 2023 ble rammeoverføringen til NLR økt med ytterligere 5 mill. kroner.
Forskningsmidler over jordbruksavtalen	Forskningsmidlene over jordbruksavtalen (JA) inngår i Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri som finansierer prosjekter etter åpen utlysning til jordbruks- og matforskning. Styret for JA behandler søknader om bevilgning til ulike prosjekter og Landbruksdirektoratet er sekretariat. Prioritering av midlene skjer med bakgrunn i overordnede landbrukspolitiske føringer og årlige jordbruksoppgjør. Økologisk jordbruk er ett av flere prioriterte tema.
Midler til næringsutvikling og kompetanseheving i landbruket	Nasjonale tilretteleggingsmidler (NT) skal støtte opp om nasjonale eller fylkesoverskridende tilretteleggingstiltak innen næringsutvikling og kompetanseheving for å styrke verdiskapingen i landbruket. Midlene forvaltes av Landbruksdirektoratet.
Midler til regionale rekrutterings- og kompetansetiltak i landbruket	Tilskuddet skal bidra til rekruttering og kompetanseheving av næringsutøvere innen tradisjonelt landbruk og andre landbrukstilknyttede næringer, for å ivareta og styrke verdiskapingen i landbruket regionalt. Målgruppen for midlene er etablerte og potensielle næringsutøvere. Prioriterte områder for ordningen er tiltak som bidrar til å styrke rekrutteringen til landbruks- og gartnerutdanningen og til høyere utdanning i landbruksfag, kompetansehevende tiltak og støtte til etter- og videreutdanningstilbud i landbruket. Fylkeskommunene forvalter tilskuddet.
Nasjonal modell for voksenagronomen i regi av de fylkeskommunale naturbruksskolene	Tilskuddet har mål om å styrke kompetansehevende tiltak i landbruket som sikrer faglig kvalitet og fleksibel tilrettelegging. I landbruksutdanningen på videregående skole (Vg2 landbruk og gartner og Vg3 landbruk) er noe av timetallet forbeholdt valgfag. Mange av skolene tilbyr i dag økologisk landbruk som valgfag i ordinær undervisning og i voksenagronomopplæringen. Fylkeskommunene avgjør det enkelte fylkes tilbud om voksenagronom

Midler til regionale tilretteleggingstiltak i landbruket	Regionale tilretteleggingsmidler (RT) skal bidra til utvikling og fornying av det tradisjonelle landbruket og å understøtte utvikling av andre landbruksbaserte næringer, herunder utvikling av økologisk jordbruk. Midlene går til utviklings- og kompetansehevede tiltak, samt mobiliseringstiltak. Aktuelle søkere er organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorgan innen landbruk som skal utrede eller legge til rette for næringsutvikling. Fylkeskommunene forvalter midlene.
Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning. Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjetttramme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.
Nasjonale tilretteleggingsmidler	I tråd med Jordbruksoppgjøret 2022 ble 6 mill. kroner overført fra posten Utviklingstiltak innen økologisk landbruk til Nasjonale tilretteleggingsmidler – til prosjektformål innen næringsutvikling, mobilisering og rekruttering. Midlene er ikke øremerket, men prosjekter som omhandler økologisk jordbruk skal prioriteres over tid.
Klima og miljøprogrammet	I tråd med jordbruksoppgjøret 2022 ble 5 mill. kroner fra utviklingstiltak innen økologisk landbruk overført til Klima- og miljøprogrammet (nasjonale midler), til økoprosjekter som bidrar til kunnskapsutvikling innen økologisk jordbruk blant annet gjennom utredninger, forsøk og utprøvinger av driftsmetoder. Midlene er fra 2024 ikke øremerket, men prosjekter som omhandler økologisk jordbruk skal prioriteres.

Legge til rette for økologisk produksjon

Produksjonstilskudd og avløsertilskudd	Tilskudd til økologisk produksjon utbetales til jordbruksforetak i tillegg til de generelle produksjonstilskuddene. Differensiering av satser ut fra geografi og struktur gjøres gjennom de generelle tilskuddssatsene, og tilleggene for økologisk produksjon utmåles flatt. Det gis økologisk arealtilskudd til grønnsaker, frukt og bær, korn, grønngjødsling, poteter, innmarksbeite, grovfôr og brakka areal. Alt areal og alle vekstgrupper defineres på samme måte som for de generelle areal- og kulturlandskapstilskuddene og tilskuddssatsene varierer etter type areal og vekstgruppe. For alle vekstgrupper gis det også økologisk arealtilskudd for 2. karensår. Det gis et eget tilskudd for arealer i 1.års karens for alle vekstgrupper. Det gis tilskudd til økologiske husdyr og husdyr i karens for melkeku, ammeku, øvrige storfe, sau, melkegeit og ammegeit, avlsgris og slaktegris. Alle dyreslag er definert på samme måte som for de generelle husdyrtilskuddene og tilskuddssatsene varierer etter dyreslag. Antallet økologiske slaktegriser og verpehøner tas med i maksimalavgrensingen av grovfôrareal, noe som ikke er tilfellet for konvensjonelle slaktegriser og verpehøner. For avløsertilskudd gis det også høyere tilskuddsgrunnlag for
---	---

	økologisk slaktekylling sammenlignet med konvensjonell slaktekylling. Produksjonstilskudd og avløsertilskudd forvaltes av Landbruksdirektoratet. Kommunen er førsteinstans.
Tilskudd til lammeslakt	Det gis ekstra tilskudd for økologisk lammeslakt i tillegg til det ordinære lammeslakttillegget. For lam slaktet ved slakterier som benytter godkjent klassifisør, må de ha kvalitet O+ eller bedre. For lam slaktet ved slakterier som ikke benytter godkjent klassifisør får alle tilskuddet. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet
Grunntilskudd økologisk melk	I jordbruksavtalen for 2022 ble det bestemt at det opprettes et grunntilskudd til produsenten av økologisk melk på 40 øre per liter.
Tollnedsettelse for varer til spesiell bruk	Landbruksdirektoratet kan gi tollnedsettelse ved import av befruktede egg av saktevoksende kalkunraser til utklekking av slaktedyr i økologisk produksjon. Dette skal gjøre det lettere å starte økologisk produksjon av kalkun i Norge. Endringen trådte i kraft 1. mai 2016 og varer i fire år.
Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket	Investerings- og bedriftsutviklingsmidler i landbruket (IBU-midler) skal tilrettelegge for langsiktig og lønnsom verdiskaping på jordbruksforetak, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i hele landet. Tilskudd kan gis til investeringer i forbindelse med etablering, oppgradering og modernisering av driftsapparatet, eller til utvikling av landbruksbaserte næringer. Midlene forvaltes av Innovasjon Norge. Økologisk produksjon blir prioritert i deler av regelverket. Det regionale partnerskapet i fylkene har anledning til å prioritere mellom produksjoner, og kan gjennom det ha økologisk produksjon som et prioritert område i sine regionale næringsstrategier. Følgende nasjonale føringer er per nå særlig relevante for økologiske produsenter; Jf forskriften for IBU, kan det innvilges tilskudd til jordbruksforetak for nyplanting innen økologisk frukt- og bær dyrking med inntil 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag. For konvensjonell er tilsvarende sats 35 prosent. Investeringer som kommer som følge av EUs økologiregelverk prioriteres.
Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning. Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjetttramme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.

Utvikling av en effektiv verdikjede

Frakttilskudd, økologisk korn	Frakttilskudd har til formål å utjevne transportkostnader, og tilskuddet skal sikre mest mulig effektivt fraktmønster ved omsetning av korn og kraftfôr. Tilskuddet utbetales til foretak som kjøper korn fra produsent, for videre bearbeiding eller salg, samt foretak som tilvirker mel og andre cerealprodukter eller kraftfôr. Det er egne satser for økologisk korn. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet.
--------------------------------------	--

Prisnedskrivings-tilskudd korn	Prisnedskrivingsstilskudd har til formål å sikre at mest mulig av norskproduserte kornvarer kommer i omsetning, og å senke kostnadene videre i verdikjeden. Utbetales til kornkjøper for alt økologisk norsk korn som skal brukes i matmel eller kraftfôr. Det er egne satser for økologisk. Landbruksdirektoratet forvalter tilskuddet.
Tilskudd til Stiftelsen Norsk Mat	Stiftelsen Norsk Mat har som formål å styrke konkurranseevnen til norsk matproduksjon og å skape preferanse for norskprodusert mat. Stiftelsen administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, generisk informasjon om økologisk mat, samt drifte databasen Lokalmat.no. LMD tildeler tilskuddet. Stiftelsen Norsk Mat koordinerer og tilgjengeliggjør fakta og dokumentasjon om økologisk mat rettet mot forbrukere gjennom å lede et redaksjonsråd bestående av NLR, Økologisk Norge, Debioinfo og NORSØK. I tillegg til midler over jordbruksavtalen, mottar Stiftelsen Norsk Mat midler fra Omsetningsrådet til oppfølging av oppdraget knyttet til økologisk.
Utviklingsmidler innen økologisk landbruk	Tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk landbruk går til å gjennomføre prosjekter som bidrar til økologisk produksjon av økologisk mat som er etterspurt i markedet. Dette kan være prosjekter som er knyttet til kunnskapsutvikling og prosjekter med mål om å redusere barrierer i verdikjeden for økologisk produksjon og omsetning. Landbruksdirektoratet forvalter ordningen. Prioriteringen av prosjekter som gis tilskudd vil avhenge av satsingsområder og budsjettamme som vedtas ved årlige jordbruksoppgjør. Utlysning av midlene skjer i dialog med avtalepartene.

Andre aktører og virkemidler relevante for utvikling av økologisk jordbruk

Aktørene og virkemidlene nevnt under er sentrale for utvikling av økologisk jordbruk, men er ikke finansiert over jordbruksavtalen. Et unntak er Utviklingsprogrammet for Landbruks - og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, som er relevant mht. potensielle synergier mellom økologisk mat og lokalmat.

Økologiforskriften og regelverk Mattilsynet og DEBIO	Regelverket for økologisk produksjon er en del av EØS-avtalen. EØS-regelverket er gjennomført i Norge gjennom Økologiforskriften. Regelverket er fastsatt som forordninger, og har enkelte unntaksmuligheter og overgangsordninger. Utover fleksibiliteten som er nedfelt i regelverket er det ikke rom for nasjonale tilpasninger. Nytt EU-regelverk ble gjeldende fra 1.1.2022 i EU, og hadde ikraftredelse 25.06.2022 i Norge etter at det ble tatt inn i EØS-avtalen. Det er fortsatt en pågående prosess for å videreutvikle økologiregelverket. Mattilsynet er tilsynsmyndighet etter Økologiforskriften, og har delegert myndighet til medlemsorganisasjonen Debio for å føre tilsyn og fatte enkeltvedtak etter Økologiforskriften. Debio utfører minst én fysisk kontroll årlig hos alle virksomheter som er tilknyttet kontrollordningen, samt tilleggskontroller. Kontrollgebyrene for sertifisering er fastsatt i egen forskrift og Økologiforskriften. Debios Ø-merke kan brukes til å merke økologiske produkter. EU-logoen kan også benyttes til merking av økologiske produkter. En sammenfatning av regelverket finnes i tre veiledere som er utarbeidet av Mattilsynet og Debio i samarbeid, én for landbruk, én for foredling, import og omsetning og en for akvakultur.
---	--

Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri	Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri finansierer forskning og innovasjon innen jordbrukets verdikjede fra primærledd til industri- og forbrukerledd. Midlene har to ulike finansieringskilder: Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og FoU-midler over jordbruksavtalen (JA). Midlene forvaltes av hvert sitt styre oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet, med Landbruksdirektoratet som sekretariat. Det tildeles midler til ulike prosjekter hovedsakelig etter konkurranse gjennom åpen utlysning. FFL finansierer dessuten den strategiske forskningen Nofima utfører på landbruksprodukter. Midler kan også tildeles økologisk jordbruk og produksjon, men det er ikke øremerkede midler til dette.
Forskningsmidler Norges Forskningsråd	Forskningsrådet tildeles støtte over Statsbudsjettet fra Landbruks- og matdepartementet for å fremskaffe kunnskap på prioriterte landbruks- og matpolitiske områder. Forskning skal legge grunnlaget for stabil leveranse av trygg kvalitetsmat, økt lønnsomhet og næringsutvikling. Det er ikke øremerkede midler til forskning innen økologisk jordbruk. Porteføljen Landbasert mat, miljø og bioressurser dekker forskning og innovasjon om mat, bioressurser, sirkulær økonomi, naturmangfold og miljø, og omfatter også internasjonale satsinger og fellesutlysninger på disse områdene. Porteføljen inkluderer også forskningsprosjekter innen økologisk jordbruk, men det er ikke øremerkede midler til dette.
Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)	Forskningsinstituttet NIBIO tildeles støtte fra Landbruks- og matdepartementet. Instituttet forsker og leverer kunnskap om mat- og planteproduksjon, miljø, kart, arealbruk, genressurser, skog, foretaks-, nærings- og samfunnsøkonomi. Det er ikke øremerkede midler til forskning innen økologisk jordbruk.
Tilskudd til organisasjoner	Landbruks- og matdepartementet innvilger grunnstøtte etter søknad til flere sentrale organisasjoner som bidrar til utvikling av økologisk landbruk. Av disse kan nevnes: • Økologisk Norge: En ideell medlemsorganisasjon for bønder, bedrifter og vanlige forbrukere med interesse for økologisk mat og produkter, økologisk landbruk, miljø og helse.
Tilskudd til stiftelsen Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK)	Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK) tildeles støtte fra Landbruks- og matdepartementet. NORSØK er en privat stiftelse og et nasjonalt senter for tverrfaglig forskning og kunnskapsformidling for å utvikle økologisk landbruk. De arbeider med rådgiving og formidling av kunnskap innen fagområdene økologisk landbruk og matproduksjon, jordhelse, miljø og bærekraft og fornybar energi.
Private næringsaktører	Flere næringsaktører gir merpriser for økologiske råvarer. Merpriser forutsetter normalt at produsentene har inngått leveringsavtaler. Eks. gir TINE og Rørosmeieriet merpris for økologisk melk, flere slakterier gir ekstra tilskudd for økologisk slakt, flere eggpakkerier gir merpris for økologiske egg og det finnes egne tilskudd for økologisk korn. Produsentpris på økologisk frukt, bær, grønnsaker og korn ligger også høyere enn på konvensjonelle varer.

Utviklingsprogrammet Landbruks - og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	Innovasjon Norge forvalter Utviklingsprogrammet som skal bidra til å skape økt vekst og verdiskaping for tilleggsnæringer basert på landbrukets og reindriftens ressurser. Programmet skal stimulere til økt lønnsomhet og konkurranseevne gjennom virkemidler for bedriftsrettet finansiering, kompetansetiltak og omdømmeaktiviteter. Programmets hovedmål er å bidra til økt vekst og bedriftsøkonomisk lønnsomhet for bl.a. primærprodusenter som utvikler, foredler og selger kvalitetsprodukter basert på lokale råvarer. Programmet skal virke sammen med landbrukets andre ordninger for bedriftsutvikling (investeringsstøtte, bedriftsutvikling og etablerertilskudd, jfr. IBU- midler) og med de generelle bedriftsrettede ordningene Innovasjon Norge tilbyr. Programmet har ikke egne prioriteringer for økologisk.
Områderettet innsats – arktisk landbruk og fjellandbruket	<i>Fjellandbruket</i> omfatter 77 kommuner i fylkene Trøndelag, Innlandet, Vestfold og Telemark og Viken, og skal bidra til å styrke grunnlaget for bærekraftig verdiskaping i fjellområdene innenfor tradisjonelt landbruk og bygdenæringer. Midlene forvaltes av statsforvalterne, og er tilpasset regionale behov og nedfelt i regionale næringsprogram i de fire fylkene. Her har det for eksempel i 2022 blitt gitt midler for mobilisering til mer økologisk melk i fjellområdene.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO**POSTADRESSE:**

Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:

Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA**BESØKSADRESSE:**

Løkkeveien 111, 9510 Alta

www.landbruksdirektoratet.no
